

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412-63/2020

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 22813 датум: 8. јул. 2020. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској управи у Краљеву

**Праћење спровођења препорука из Извештаја Европског
комитета за спречавање мучења и нечовечних или
понижавајућих казни или поступака о посети Републици
Србији из 2017. год.**

Београд, јул 2020. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Краљеву (ПУ Краљево) Окружни затвор у Краљеву (ОЗ Краљево)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	30. јун 2020. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) Републици Србији из 2017. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2020. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана Члан тима: Марко Анојчић Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници су остварили сарадњу са мониторинг тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија и увид у затражену релевантну документацију о задржавању лица и примени полицијских овлашћења.

ТОК ПОСЕТЕ

Пре посете ПУ Краљево, тим НПМ је у ОЗ Краљево обавио разговоре са притвореницима које су ухапсили полицијски службеници ПУ Краљево. Потом је тим НПМ у ПУ Краљево дежурним старешинама представио план посете и указао на циљеве посете, након чега су обављени разговори са затеченим полицијским службеницима, обилазак просторија за задржавање и службених канцеларија, као и увид у релевантну документацију.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА СРТ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује органима Републике Србије да направе засебан складишни простор за све заплењене предмете у свакој полицијској станици, почев од седишта полицијских управа. Истовремено, они треба да обезбеде да сво оружје и други предмети заплењени током кривичних истрага буду унети у посебан регистар, и обележени на одговарајући начин (наводећи случај на који се односе) и одложени у засебан складишни простор. Заплењени уређаји за електро-шокове, боксери, палице за бејзбол, електрични продужни каблови, итд. никада не треба да се држе у просторијама у којима се саслушава или држи лице лишено слободе.

НАЛАЗ НПМ:

У седишту ПУ Краљево, не постоји посебна просторија намењена за чување одузетих предмета, већ се предмети чувају у орманима у канцеларијама полицијских службеника. Према службеним наводима, сви одузети предмети се у веома кратком року предају надлежном суду: ако је у питању прекршај одмах, а уколико је у питању кривично дело ови предмети се краће време држе у службеним канцеларијама. Одузете психоактивне супстанце чувају се у посебном сефу/металној каси.

Обиласком и прегледом канцеларија криминалистичким инспектора тим НПМ у просторијама, орманима, као и фиокама радних столова није затекао нестандартне предмете.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПУ Краљево одузете предмете неће чувати у канцеларијама полицијских службеника, већ у за то намењеној просторији.

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се полицијски службеници редовно подсећају на ова основна начела, укључујући практичне вежбе. Надаље, свака употреба силе од стране службених лица за спровођење закона треба да буде правилно документована (опис чињеница, наведене све повреде, да ли је лице лишено слободе одведено у болницу, итд.).

НАЛАЗ НПМ:

Евиденција о употреби средстава принуде се води у електронској форми. Увидом у евиденцију употребе средстава принуде одељења полиције ПУ Краљево, која се води обједињено за ПИ Рибница и Краљево, утврђено је да од средстава принуде полицијски службеници најчешће примењују средства за везивање. Од почетка 2020. године евидентирано је 50 случајева употребе средстава принуде, од чега је употреба физичке снаге евидентирана у 11 случајева.

Тим НПМ је извршио увид у неколико предмета о употреби средстава принуде, пре свега физичке снаге и утврдио да је поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде спроведен на прописани начин, на основу чињеница од значаја за оцену оправданости и правилности њихове употребе. Извештаји полицијских службеника о употреби средстава принуде садрже детаљан опис догађаја, разлоге и законски основ за употребу средстава принуде, време, место, врсту и начин употребе средстава принуде, име лица према коме је средство употребљено, имена службеника

који су употребили средство принуде, евентуалне последице употребе и друге прописане податке. Описи догађаја у извештајима обухватају радње лица приликом пружања отпора или напада или покушаја бекства, начину упозорења лица да ће према њему бити употребљено средство принуде или разлозима због којих то није могло бити учињено, радњама лица након упозорења, започињању употребе средства принуде, радњама које је предузео полицијски службеник и начину на који је употребио средство принуде, престанку пружања отпора или другог основа за примену средстава принуде и престанку њихове употребе.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа пошаљу снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама. Ову поруку треба понављати у одговарајућим временским размацама на нивоу полицијских управа. Надаље, надлежни органи треба да обезбеде да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге, и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.

НАЛАЗ НПМ:

Ниједно од притворених лица са којима је НПМ обавио разговоре током посете ОЗ Краљево се није пожалио на неадекватно поступање од стране полицијских службеника.

Прегледом евиденције притужби Одељења полиције ПИ Краљево, утврђено је да нису евидентиране притужбе на злостављање од стране полицијских службеника. Према наводима полицијских службеника, такве притужбе се сматрају кривичним пријавама и оне се прослеђују јавном тужилаштву. У протеклом периоду их није било.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије делују тако да обезбеде да криминалистички инспектори обављају своје дужности у складу са одговарајућим одредбама Законика о кривичном поступку. У ту сврху потребно је редовно организовати стручно оспособљавање за ове службенике, које треба да обухвати одговарајуће технике саслушања и истраге, као и спречавање неадекватног поступања. Уопштено говорећи, Комитет жели да буде обавештен о различитим елементима који чине саставни део ригорозне процедуре запошљавања полицијских службеника. Надаље, органи Републике Србије треба да успоставе наменске просторије за саслушање, опремљене аудио и/или видео опремом за снимање полицијских саслушања.

НАЛАЗ НПМ:

Криминалистички инспектори нису похађали посебне обуке о техникама саслушања и понашања током саслушања. Обуке које су похађали поједини полицијски службеници односе се на поступање према малолетницима и спречавање насиља у породици, а у вези са наведеним поседују и сертификате: 13 полицијских службеника има сертификате за рад са малолетницима, а између 15 – 20 за спречавање насиља у породици. Ниједан полицијски службеник није похађао обуку за поступање према лицима са менталним сметњама.

НПМ похваљује чињеницу да је велики број полицијски службеника похађао обуку која се односи на спречавање насиља у породици и обуку која се односи на поступање према малолетницима.

Утврђено је да не постоје наменске просторије за саслушање, опремљене аудио и/или видео опремом за снимање саслушања осумњичених, сведока и жртава/оштећених. Саслушање се обавља у канцеларијама криминалистичких инспектора. Тим НПМ је обишао просторију за препознавање лица, која би, према речима криминалистичких инспектора могла бити наменска просторија за саслушање лица, када се опреми техничком опремом са снимање саслушања.

ПРЕПОРУКЕ из посете НПМ 2020. године

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПУ Краљево организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити наменске просторије за саслушање у полицијским станицама ПУ Краљево и за потребе снимања саслушања опремити их одговарајућом техничком опремом.

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама.

У одговору о поступању по овим препорукама, НПМ би желео да од МУП добије детаљне и конкретне информације, и то:

1. Да ли је програмом стручних обука полицијских службеника за 2020. годину предвиђено спровођење обуке криминалистичких инспектора полицијских станица у саставу ПУ Краљево о техникама саслушања приликом испитивања осумњичених? На који начин ће се обука спроводити? За колико криминалистичких инспектора ПУ Краљево је планирано да похађају наведену обуку?

2. Да ли су за 2020. годину планирана и опредељена средства за опремање техничком опремом посебних просторија за саслушање лица у полицијским станицама ПУ Краљево? Колико средстава је предвиђено за те намене? Опремање којих полицијских станица потребном техничком опремом за аудио и видео снимање поступака саслушања лица је планирано за 2020. годину?

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да обезбеде да сва лица лишена слободe од стране полиције, из било ког разлога, добију право да обавесте блиског сродника или треће лице по свом слободном избору о својој ситуацији од самог почетка лишења слободe (тј. од тренутка довођења у полицијску станицу). Такође, задржана лица треба да добију повратне информације о томе да ли је блиски сродник или друго лице обавештено о чињеници да су задржана.

НАЛАЗ НПМ:

У разговору са полицијским службеницима и увидом у предмете о задржавању, утврђено је да полицијски службеници обавештавају трећа лица о задржавању њиховог члана породице или блиског лица на број телефона који им дао задржано лице, а након обављеног телефонског разговора о томе дају повратну информацију задржаном лицу и у записнику о задржавању констатују да је обавештено треће лице и које, али не и време када је то лице обавештено. Такође, истакли су да у појединим случајевима омогућавају лицима да сами обавесте треће лице о задржавању.

Притвореници са којима је обављен разговор су потврдили да је о њиховом лишењу слободе у полицији обавештен члан породице.

Надлежни центар за социјални рад се обавештава уколико се задржава малолетно лице, уколико је лице задржано због насиља у породици, уколико је лице стављено под старатељство, као и уколико се лице лишено слободе само стара о малолетном или другом лицу. Службена лица су сарадњу са центром за социјални рад оценила као добру.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПУ Краљево ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

6. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да предузму кораке да обезбеде да се право приступа браниоцу делотворно примењује од самог почетка лишења слободе од стране полиције.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима полицијских службеника, обавештење о праву на браниоца се даје прво усмено, тако да о том праву буду обавештена и лица која одбијају да узму или прочитају писано обавештење о правима, као и лица која су неписмена. Сва лица са којима су обављени разговори су имали браниоца, по избору или по службеној дужности. Лица су навела и да им је омогућено да се у приватности консултују са браниоцем.

У документацији у коју је НПМ извршио увид се налазе писмена обавештења о правима доведеног/задржаног/ухапшеног лица (међу њима и право да узме браниоца који ће присуствовати саслушању).

7. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се начело лекарске поверљивости строго поштује у светлу горе наведених запажања. У том циљу и у складу са тим треба адекватно изменити и допунити Упутство о поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима.

НАЛАЗ НПМ:

У ПУ Краљево лекарски преглед задржаних лица пре почетка задржавања се не обавља у свим случајевима. Лекарски преглед се обавља уколико лице има видљиве повреде, као и ако то захтева задржано лице пре или током задржавања. Према наводима,

полицејски службеници најчешће присуствују прегледу, на захтев лекара. Околност да су присуствовали прегледу се посебно не евидентира. Сваки долазак лекара у полицејску станицу или одвођење лица лишеног слободе код лекара бележи се у записнику о задржавању, при чему се означава тачно време доласка лекара у станицу или време одвођења лица у здравствену установу. Лекарски извештај се не одлаже у предмет већ се даје лицу. У документацији у коју је тим НПМ извршио увид, нису затечени лекарски извештаји.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПУ Краљево ће обезбедити да полицејски службеници, приликом поступања у вези са лекарским прегледима задржаних лица, поштују следеће принципе:

- полицејски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица;
- полицејски службеници су дужни да лекара упозоре на евентуалне безбедносне ризике да се преглед задржаног лица обави без присуства полицејских службеника;
- полицејски службеници ће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица искључиво на захтев лекара, из безбедносних разлога;
- полицејски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица податак о томе да ли су били присутни лекарском прегледу задржаног лица, садржину евентуалног упозорења на безбедносне ризике датог лекару и чињенице које су биле одлучне за то.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се свим задржаним лицима обезбеде информације, укључујући и у писаном облику на одговарајућем језику који разумеју, о својим правима од самог почетка њиховог задржавања.

НАЛАЗ НПМ:

О правима која има током задржавања лице се обавештава када му се саопшти да ће бити задржан, усмено и писменим путем, уручивањем обрасца. У свим предметима задржавања затекнута су писмена обавештења о правима задржаног лица. Околност да су лица одбила да приме обавештење или одбила да потписом потврде да су исто примила се евидентира на обрасцу.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму делотворне кораке за стварање јединственог електронског система евиденције о задржавању лица који је свеобухватан и делотворан за евидентирање горе наведених информација о времену које задржано лице проведе у полицејској станици.

НАЛАЗ НПМ:

Увидом у записнике о задржавању лица НПМ је утврдио да се поступа по наведеној препоруци. Постоји јединствен електронски систем евидентирања података од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања, у којем се евидентирају све информације о времену које задржано лице проведе у полицејској станици, као и све активности у вези са задржаним лицем.

10. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.

НАЛАЗ НПМ:

У седишту ПУ Краљево постоје две просторије за задржавање, намењене за по једно задржано лице. Просторије су довољно простране за краћи боравак лица у њима. Оне се налазе у непосредној близини дежурне службе, што омогућава брзи приступ полицијским службеницима. Тим НПМ је обишао обе просторије и утврдио да се налазе у веома добром стању. Хигијена је на задовољавајућем нивоу, у просторијама постоји природно и вештачко осветљење и дугме за позивање полицијских службеника које је у функцији. У просторији је обезбеђено и грејно тело, које је уграђено у зид, са заштитном решетком. Вештачко осветљење чине неонске сијалице постављене изнад улазних врата и јачина вештачког светла је задовољавајућа. Лежајеви нису опремљени постељином, већ је затечено само ћебе које делује чисто. У просторијама постоји мокри чвор и лавабо са чесмом. Део са мокрим чвором је одељен преградним зидом.

просторија за задржавање

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПУ Краљево ће обезбедити комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће, редовно, одржавати чистом.

Обе просторије су под видео надзором, који не покрива мокри чвор, а унутар просторија су истакнута обавештење о видео надзору. Надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији дежурне службе. Видео записи се чувају око 60 дана. Полицијски службеници наводе да, поред тога, често обилазе задржана лица. Тим НПМ је увидом у записнике о задржавању лица утврдио да полицијски службеници надзор обављају на монитору и да више пута у току дана обилазе лица, као и да у записнику о задржавању уносе све податке које се односе на стање лица. Наиме, у записнику се за сваки сат уносе подаци о томе како се лице понаша, да ли је узнемирено или спава, да ли обедовало и сл.

Полицијски службеници и поред видео надзора у просторијама за задржавање, задржана лица обилазе више пута у току дана, што НПМ похваљује и истиче као пример добре праксе.

У просторијама за задржавање су истакнута упутства за евакуацију, а у просторији дежурне службе се налази противпожарни апарат, као и кутија са прибором за прву помоћ. Привремено одузети предмети од задржаних лица се чувају у орманима дежурној у за то намењеним кутијама.

У ПУ Краљево једна просторија је намењена за боравак доведених лица. Она је такође под видео надзором, а у просторији је током боравка лица присутан и полицијски службеник. Према службеним наводима, лица овде бораве кратко. До просторије се долази из задњег улаза у зграду ПУ, па доведена лица, често везана, нису изложена погледима грађана.

просторија за доведена лица

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет понавља своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, укључујући бар један комплетан оброк, у одговарајућим временским размацама, као што је предвиђено прописима Републике Србије. Такође, лица задржана у полицији 24 часа или дуже треба да имају могућност да изађу у шетњу.

НАЛАЗ НПМ:

Свим задржаним лицима је доступна вода за пиће у просторијама за задржавање и обезбеђена исхрана. Први оброк задржаним лицима се обезбеђује након 6 сати, а уколико се задржавају дуже од 12 сати обезбеђују им се три obroка дневно, из полицијског ресторана који се налази у седишту ПУ. Ипак, исхрана свих лица, па и оних на задржавању до 48 часова, се састоји од суве хране (најчешће сендвича). У свим записницима о задржавању лица у које је мониторинг тим НПМ извршио увид затечени су подаци о томе да је лицу понуђен оброк, односно да је обедовало или да је одбило понуђени оброк.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПУ Краљево ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Задржана лица се не изводе на свеж ваздух током задржавања. Према речима полицијских службеника, за наведено не постоје услови.